

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**Національний університет «Запорізька політехніка»**  
Кафедра філософії

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ**  
**до вивчення дисципліни «Інтелектуальна безпека»**  
**для бакалаврів заочної форми навчання за**  
**спеціальністю 075 «Маркетинг»**

**2021**

Методичні вказівки до вивчення дисципліни «Інтелектуальна безпека» для бакалаврів заочної форми навчання за спеціальністю 075 «Маркетинг» /Укладач: Бондаревич І.М.–Запоріжжя: НУ«Запорізька політехніка», 2021. – 38 с.

Методична розробка містить загальні положення щодо опанування дисципліни «Інтелектуальна безпека», тематику контрольних робіт та вказівки до їх підготовки та оформлення, перелік питань до заліку. Наведено перелік базової і допоміжної літератури, словник основних термінів та критерії оцінювання знань студентів.

Укладач:  
кандидат. філос. наук, доцент Бондаревич І.М.

Рецензент:  
проф. кафедри соціальної роботи та управління ЗНУ, проф., доктор  
філософських наук Кривега Л.Д.

Відповідальний за випуск:  
доцент, канд. філос. наук Арсентьєва Г. О.

Затверджено на засіданні  
кафедри філософії НУ «Запорізька політехніка»  
протокол № 6 від 08.02. 2021 р.  
Рекомендовано до друку НМК ФЕУ  
протокол № 29 від 31.03. 2021р

## ЗМІСТ

|                                                                                              |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Мета та завдання навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека».....                      | 4  |
| 2. Зміст дисципліни «Інтелектуальна безпека» за темами.....                                  | 6  |
| 3. Методичні поради по опануванню дисципліни «Інтелектуальна безпека» .....                  | 9  |
| 3.1.Підходи до опанування дисципліни «Інтелектуальна безпека» в умовах онлайн навчання ..... | 9  |
| 3.2. Вимоги до оформлення контрольних робіт.....                                             | 10 |
| 3.3.Перелік тем контрольних робіт з курсу «Інтелектуальна безпека».....                      | 13 |
| 3.4.Зразок титульного аркушу контрольної роботи.....                                         | 16 |
| 4. Перелік питань до заліку з дисципліни «Інтелектуальна безпека».....                       | 17 |
| 5. Література для опанування курсу «Інтелектуальна безпека».....                             | 18 |
| 6. Основні категорії і поняття дисципліни «Інтелектуальна безпека» .....                     | 22 |
| 7. Система оцінювання знань студентів з дисципліни «Інтелектуальна безпека».....             | 37 |

## **1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

Збільшення уваги до питання інтелектуальної безпеки в сучасному світі пояснюється зростаючою роллю інтелектуальної праці та необхідністю захисту інтелектуального потенціалу, у тому числі можливості інтелектуального розвитку людини.

Питання інтелектуальної безпеки постало в полі міждисциплінарних досліджень проблеми свідомості. Його дослідження актуалізоване збільшенням впливу як геополітичних так і особистісних факторів на життя суспільств, який значно посилюється сучасними можливостями засобів масової комунікації. Питання інтелектуальної безпеки походить з проблемного поля нагальних соціальних завдань, що постали перед суспільствами перехідного типу. Їх реалізація потребує інтелектуально безпечного середовища, що якнайменше характеризується сформованим правовим полем соціальної взаємодії, розвинутими демократичними інституціями, активною громадянською позицією членів суспільства.

Дисципліна «Інтелектуальна безпека» входить до блоку вибірових соціогуманітарних дисциплін, що забезпечують формування когнітивної, соціальної, здоров'язберігаючої, загальнокультурної компетенцій бакалаврів маркетингів. Дисципліна сприятиме розвитку гнучкості мислення, устремлінню студентів до постійного професійного вдосконалення, особистісного зростання і самореалізації.

*Метою* курсу «Інтелектуальна безпека» є розвиток когнітивних компетенцій студентів, формування у них інтелектуальної мобільності шляхом опанування різних стилів мислення і розвитку здатності до успішної психологічної адаптації; виховання смаку до організаційної, дослідної, управлінської діяльності з урахуванням потреб її учасників в самореалізації та особистісному зростанню.

*Завданням* курсу «Інтелектуальна безпека» є:

- ознайомлення студентів з суб'єктами, об'єктами, рівнями, критеріями і умовами інтелектуальної безпеки, її місцем в системі національної безпеки;
- опанування методів і засобів створення інтелектуально безпечного середовища;

- розвиток здатності передбачувати та запобігати інтелектуальним ризикам на ранніх стадіях їх розгортання, проектувати системи профілактичних заходів тощо.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» студент повинен **знати**:

- зміст сучасних концепцій світу та наукових парадигм;
- зміст понять «загроза» і «безпека» по відношенню до систем «природа», «суспільство», «людина»;
- зміст понять «інтелектуальна безпека» і «інтелектуальний захист»;
- засади правового забезпечення інтелектуальної безпеки в Україні;
- складові, функції, критерії, рівні та умови інтелектуальної безпеки;
- функції окремих рівнів інтелектуального захисту;
- способи та методи збереження інтелектуальної безпеки;
- особливості організації інтелектуально безпечного середовища;

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» студент повинен **вміти**:

- розрізняти світоглядний, науковий, соціальний і особистісний аспекти проблем;
- будувати системний погляд на об'єкт і предмет дослідження, використовуючи міждисциплінарні методи і підходи;
- використовувати законодавчу базу для підтримки інтелектуально безпечного середовища;
- проводити моніторинг ризиків, виявляти порушення інтелектуальної безпеки;
- оцінювати доцільність тих чи інших способів інтелектуального захисту;
- складати алгоритм вирішення завдання уникнення інтелектуальних ризиків;
- реалізовувати можливості самоуправління, самовиховання;
- проектувати траєкторії власного особистісного і професійного розвитку;
- вирішувати комунікативні завдання різного ступеня складності.

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» студент повинен **володіти**:

- культурою мислення, дослідницькими навичками;
- теоретичними засадами самоаналізу;
- знаннями з управління власним психічним станом;
- навичками оцінки способів і методів інтелектуального самозахисту;

- стратегіями ефективного розв'язання конфліктних ситуацій, навичками соціальної взаємодії;
- способами формування інтелектуально комфортних умов життєдіяльності;

На заочному відділенні дисципліна (напрям 6.030507 «Маркетинг») «Інтелектуальна безпека» вивчається на 2 курсі в 4-ому семестрі й завершується заліком. Навчальним планом передбачено:

- лекцій – 4 години;
- семінарських занять – 2 години;
- самостійної роботи студента – 84 години;

Загальна кількість – 90 години.

В умовах КМС навчальна дисципліна «Інтелектуальна безпека» відповідає 3 заліковим кредитам. Форма контролю – залік.

## **2 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА» ЗА ТЕМАМИ**

Зміст дисципліни «Інтелектуальна безпека» розкриває сутність нових типів соціальних та індивідуальних ризиків, що пов'язані зі сферою свідомості, через поняття «інтелектуальної безпеки» на тлі аналізу загальносвітових тенденцій трансформації суспільств, перспектив інтелектуальної активності, можливостей психологічної саморегуляції і особистісного розвитку.

### **Змістовні модулі дисципліни «Інтелектуальна безпека»**

#### **Змістовний модуль I**

**Інтелектуальна безпека: теоретичний аспект.  
Інтелектуальні ризики в постіндустріальних суспільствах.**

#### **Тема 1.1 Поняття «безпеки».**

Рівні безпеки: фізичний, психічний, інформаційний, інтелектуальний, моральний, духовний. Узгодженість і кореляція рівнів безпеки. Інтелектуальна безпека як складова національної безпеки. Критерії інтелектуальної Суб'єкти і об'єкти інтелектуальної

безпеки. Правові засади інтелектуальної безпеки. Інтелектуальна безпека і цілісність людини.

### **Тема 1.2 Загальносвітові тенденції трансформації суспільств як джерело нових проявів соціальних і індивідуальних ризиків**

«Інформаційна ера» (М. Кастельс), «технотронне суспільство» (З. Бжезінський), «інформаційне суспільство» (М. Порат, Ю. Хаяші, Й. Масуда, Т. Стоуньер, Р. Катц). Психосфера сучасної цивілізації: потреба в спільноті, потреба в життєвій структурі, потреба в значеннях (Д.Белл). Розкол спільної психосфери та криза особистості.

Суспільства перехідного типу: зрушення в масовій і індивідуальній свідомості. Ризикова свідомість в традиційних культурах і «середовище ризику» (Е. Гідденс) сучасних суспільств.

### **Тема 1.3 Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: трансформація цінностей**

Чотири типи соціальних стосунків (В.Сагатський). Цінності премодерну, модерну, постмодерну. Рушійні сили змін цінностей в часі, зміна поколінь і стійкість культурних традицій. Цінності споживацтва і фактор мас-медіа. Маргінали – зворотній бік суспільного життя. Індивідуалізм, цінності самовираження і громадянськість (Р.Інглхарт, К.Вельцель).

### **Тема 1.4 Інтелектуальні ризики в суспільстві перехідного типу: агресивний менеджмент сприйняття як спосіб формування змісту масової свідомості**

Обмежені можливості релігії й ідеології як інструментів розв'язання психологічної кризи (Г.Почепцов). Логіка, цілі, стратегії і особливості інформаційної війни, як агресивного впливу на свідомість.

Поняття про психоемоційну гігієну і здоров'єзберігаючу поведінку. Пропаганда, реклама, PR як варіації психосоціальних стосунків (Ф.Буарі). Особливі формати сучасних PR. Фрейми – специфект створення нової інформаційної реальності. Концепції меметики.

## **Змістовний модуль II. Інтелектуальна безпека: практичний аспект. Способи, методи та стратегії захисту.**

### **Тема 2.1 Психологічний самозахист як підґрунття інтелектуальної безпеки**

Принципи і механізми саморегуляції психічного стану. Методики і техніки психологічної саморегуляції: дихальна гімнастика, релаксаційні вправи, йога, медитативні практики, терапія задоволеннями (від людей, справ, життя), терапія правдою і гумором.

Психологічні способи захисту від інформаційних інфекцій. Психофізіологічні основи гіпнотичного впливу. Техніка відчуження (іронія), фактор природи. Механізм протидії маніпулятивним технологіям.

### **Тема 2.2 Інтелектуальна активність як стратегія самозахисту**

Логіка еквівалентної модифікації світу інформації і світу реальності. «Залізна завіса» як провальна стратегія інформаційного самозахисту. Засоби протидії інформаційному впливу: контролювання емоцій, антипопулізм, варіативність тлумачень фактів.

Формати мислення і парадигми розуміння світу. Парадигмальне мислення. Рефлексивне мислення, емоційний інтелект. Діалектичне мислення. Сократична майєвтика. Складне мислення (Л.Горбунова). Номадичне мислення (Г.Бейтсон). Синергетичне мислення (Г.Хакен). Конструктивістська парадигма мислення (Е. Глазерфельд).

Мистецтво вибору: рівні прийняття рішень. Проектування майбутнього.

### **Тема 2.3 Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики самозахисту**

Ідентифікаційні механізми індивідуального рівня (О.В.Швачко). Соціально-структурний аспект процесів ідентифікації (С.О. Макєєв). Ідентифікаційні практики. Проективні ідентичності в молодіжній свідомості. Статусні ідентифікації і ідентичності в студентських групах. Ідентичності у просторі трудової кар'єри (С.М.Оксамитна). Регіональність ідентифікаційних практик в Україні.

## **Тема 2.4 Особистісний розвиток як стратегія інтелектуальної безпеки**

Напрямки і способи особистісного саморозвитку. Виховання почуттів і розвиток інтуїції. Людина у пошуках смислу (В.Франкл). Гештальт освіта (С.П.Курдюмов, О.М.Князева). Основи «time management». Розвиток лідерських якостей і професійне самовдосконалення.

## **З МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ПО ОПАНУВАННЮ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

### **3.1 Підходи до опанування дисципліни «Інтелектуальна безпека» в умовах онлайн навчання**

Першочерговим завданням опанування дисципліни «Інтелектуальна безпека» має бути усвідомлення мети і призначення дисципліни, а також уважне ознайомлення з її тематичним планом та предметом вивчення. Предмет дисципліни «Інтелектуальна безпека» складають засади гарантування інтелектуальної безпеки: правові, політичні, інформаційні, психологічні, соціальні, суспільні, індивідуальні. Ефективним інструментом опанування дисципліни є ознайомлення зі словником основних термінів, що полегшує опанування навчального матеріалу.

В умовах кредитно-модульної системи важливим чинником успішного вивчення дисципліни є навички самостійної роботи. Для студента заочного відділення корисним буде притримуватись такої послідовності дій в самостійній роботі:

- а) сформувати уявлення про предметне коло дисципліни;
- б) опрацювати матеріал з установчих лекцій;
- в) опанувати теми курсу в рекомендованих підручниках і навчальних посібниках;
- г) підготувати відповіді до залікових запитань, використовуючи додаткову літературу;

д) відібрати матеріал до завдань контрольної роботи.

В процесі опанування курсу «Інтелектуальна безпека» обов'язкову увагу варто приділити:

- опануванню змісту основних понять курсу;
- організації самостійного пошуку матеріалу в Internet мережі тільки після огляду обов'язкової і рекомендованої літератури;
- аналізу додаткової літератури у відповідності до теми контрольної роботи;
- пошуку значень нових термінів;
- аналізу ступеня власної інтелектуальної безпеки;
- самоаналізу власної мисленнєвої активності.

В умовах онлайн навчання опанування дисципліни студентами набуває деяких особливостей, а саме: обов'язковою є вимога щодо строків виконання завдань. Для цього потрібно вчасно переходити від виконання однієї теми до іншої на онлан платформі *moodle.zp.ua*. Також потрібно ретельно опрацьовувати матеріал, що надається до кожного завдання і не намагатись копіювати відповіді із самого матеріалу. Радше висловлювати відповідь власними словами. Також допоміжною в самостійній роботі студента є відповідна група в соціальних мережах Viber, Telegram тощо. В соціальних мережах на допомогу студентам у їх роботі викладач проводить індивідуальні консультації з дисципліни.

### 3.2 Вимоги до оформлення контрольних робіт

Тему контрольної роботи студенти вибирають з наведеного нижче переліку. Варіант контрольної роботи студенти вибирають за двома останніми цифрами з номеру залікової книжки. Якщо число, утворене двома останніми цифрами залікової книжки, більше ніж кількість варіантів контрольних робіт, треба від нього відняти число, що відповідає загальній кількості варіантів. Наприклад, якщо номер залікової книжки 963125, то номер варіанта контрольної роботи – 25. Але якщо варіантів 30, а дві останні цифри залікової книжки складають число 76, то розрахунок необхідно проводити таким чином:  $76 - 30 - 30 = 16$ . Номер варіанта контрольної роботи – 16.

У кожному варіанті контрольної роботи студентам запропоновано розібрати два проблемних питання.

Контрольна робота складається з титульного аркушу, плану, оформленого згідно вимог до тексту, висновків, та переліку використаної літератури.

Етапи написання контрольної роботи:

- ознайомлення з базовою літературою за темою;
- аналіз рекомендованої літератури і складання плану роботи;
- систематизація і редагування матеріалу;
- остаточне оформлення контрольної роботи.

Попередньо студент знайомиться з базовою літературою, складає план роботи, аналізує додаткові джерела інформації. План роботи містить вступ, 2-3 питання, що розкривають зміст проблеми, висновки, список використаної літератури. Розкриваючи зміст питання треба враховувати історію становлення і сучасний стан проблеми. Кожне питання повинно закінчуватися чітко сформульованими висновками.

Список літератури має включати не тільки підручники і посібники, але і монографії та наукові статті (не менше 2-х). Список літератури складається з 5-7 джерел.

Фінальним етапом підготовки контрольної роботи є систематизація матеріалу, уточнення плану і оформлення тексту.

В електронному вигляді матеріал слід готувати у форматі MS Word, розмір сторінки A4 (всі поля – 2 см.), міжрядковий інтервал – 1,5, шрифт Times New Roman, 14 кегль. Абзацний відступ ставити автоматично 1,25 см. Всі міжабзацні інтервали 0 пт.

Обсяг роботи не менше 25 сторінок друкованого тексту А-4. Текст на аркуші має бути вирівняно по ширині. При цитуванні обов'язково вказувати джерело і сторінку, з якої наводиться цитата. Лапки « » використовуються для цитат, назв творів тощо. Посилання подаються за зразком [3, с. 57], де 3 – номер згадуваного джерела у списку використаної студентом літератури, а с. 57 – номер сторінки цього джерела, що містить наведену цитату. Список літератури слід оформити згідно із вимогами ВАК України

Всі роботи, що не відповідають зазначеним вимогам за оформленням повертаються на доопрацювання.

### **3.3. Перелік тем контрольних робіт для студентів заочної форми навчання з курсу «Інтелектуальна безпека»**

#### **Варіант 1**

1. Критерії інтелектуальної безпеки.
2. Психологічний самозахист як підґрунття інтелектуальної безпеки.

#### **Варіант 2**

1. Типи безпеки. Рівні безпеки та їх кореляція.
2. Психологічні способи захисту від інформаційних інфекцій. Техніка відчуження (іронія), фактор природи.

#### **Варіант 3**

1. Місце інтелектуальної безпеки в системі національної безпеки.
2. Методики і техніки психологічної саморегуляції як стратегія збереження інтелектуальної безпеки.

#### **Варіант 4**

1. Інформаційна безпека як складова інтелектуальної безпеки. Сучасні способи створення нової інформаційної реальності.
2. Протидія маніпулятивним технологіям як тактика інтелектуального самозахисту. Психофізіологічні основи гіпнотичного впливу.

#### **Варіант 5**

1. Цілісність людини як умова її інтелектуальної безпеки.
2. Інтелектуальні ризики: ефект стереотипізації. Стереотипи у суспільній свідомості.

#### **Варіант 6**

1. Соціальні ризики інформаційного суспільства в контексті інтелектуальної безпеки.
2. Самозахист особистої «я-концепції».

#### **Варіант 7**

1. Індивідуальні ризики інформаційного суспільства в контексті інтелектуальної безпеки.
2. Логіка і цілі інформаційної війни.

#### **Варіант 8**

1. Поняття «психосфера сучасної цивілізації».

2.PR як формат психосоціальних стосунків.

Варіант 9

1. Інтелектуальна безпека і цілісність людини.
2. Інформаційна війна як агресивний вплив на свідомість.

Варіант 10

1. Правові засади інтелектуальної безпеки.
2. Способи і техніки психічної саморегуляції як фактор інтелектуальної безпеки: дихальна гімнастика, релаксаційні вправи, йога, медитативні практики, терапія задоволеннями (від людей, справ, життя), терапія правдою і гумором.

Варіант 11

- 1.Зрушення в масовій і індивідуальній свідомості в суспільствах перехідного типу.
- 2.Інтелектуальні можливості, що відкриваються сучасними тенденціями трансформації суспільств.

Варіант 12

- 1.Соціальні і індивідуальні ризики інформаційних суспільств.
- 2.Способи, методи та стратегії інтелектуального захисту.

Варіант 13

- 1.Зміни в індивідуальній свідомості в суспільствах перехідного типу.
- 2.Специфіка інформаційної війни як інтелектуальної агресії.

Варіант 14

- 1.Зміни в масовій свідомості в суспільствах перехідного типу.
- 2.Логіка і цілі інформаційної війни.

Варіант 15

- 1.Інтелектуальні ризики і зиски в суспільствах перехідного типу.
- 2.Інтелектуальні наслідки синтезу пропаганди з рекламою.

Варіант 16

1. Трансформація цінностей як інтелектуальний ризик в суспільствах перехідного типу.

## 2. Психологічний самозахист як підґрунття інтелектуальної безпеки

### Варіант 17

1. Способи, методи та стратегії створення інтелектуально безпечного середовища.
2. Мистецтво вибору: рівні прийняття рішень. Проектування майбутнього.

### Варіант 18

1. За яких умов мас-медіа можуть бути фактором інтелектуально безпечного середовища?
2. Інтелектуальна активність як стратегія самозахисту. Типи і види мислення.

### Варіант 19

1. Феномен маргінальності як адаптивна реакція на інтелектуальні виклики.
2. Розвиток самосвідомості як стратегія набуття інтелектуальних зисків.

### Варіант 20

1. Логіка еквівалентної модифікації світу інформації і світу реальності. Кореляція ціннісних орієнтирів до світоглядних парадигм.
2. Засоби протидії інформаційному впливу: контролювання емоцій, антипопулізм, варіативність тлумачень фактів.

### Варіант 21

1. Критерії інтелектуальної безпеки.
2. Феномен ідеології і інтелектуальна безпека.

### Варіант 22

1. Поняття «цілісність людини» в конструкті інтелектуальної безпеки.
2. PR як формат психо-соціальних стосунків.

### Варіант 23

1. Місце інтелектуальної безпеки в системі національної безпеки.
2. Феномен релігії і інтелектуальні ризики у суспільствах перехідного типу.

## Варіант 24

- 1.Критерії інтелектуальної безпеки.
- 2.Об'єкти і суб'єкти інтелектуальної безпеки.

## Варіант 25

- 1.Цілісність людини і інтелектуальна безпека.
- 2.Пропаганда як формат інтелектуально небезпечних психо-соціальних стосунків.

## Варіант 26

- 1.Інтелектуальна активність особистості. Формати мислення: парадигмальне, рефлексивне, діалектичне, складне, номадичне, синергетичне.
- 2.Інтелектуальна безпека і реклама.

## Варіант 27

- 1.Розширення форматів свідомості як стратегія інтелектуальної безпеки.
- 2.Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики інтелектуального самозахисту.

## Варіант 28

- 1.Інтелектуальна свобода і світоглядні парадигми премодерну, модерну, постмодерну.
- 2.Особистісний розвиток як провідна стратегія інтелектуальної безпеки.

## Варіант 29

- 1.Маніпулятивні технології впливу ЗМІ на масову свідомість.
- 2.«Time management» як стратегія створення інтелектуальної безпеки.

## Варіант 30

1. Поясність взаємозв'язок термінів «тоталітаризм» і «маніпулятивна дія» в контексті інтелектуальної безпеки.
2. Розвиток лідерських якостей і професійне самовдосконалення як стратегія інтелектуального самозахисту.

**3.4. Зразок титульного аркушу контрольної роботи**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЗАПОРІЗЬКА  
ПОЛТЕХНІКА

кафедра філософії

Контрольна робота  
з дисципліни «Інтелектуальна безпека»  
Варіант №

Студента групи  
№ залікової книжки

(підпис)

П.І.Б.

Перевірила:  
доцент каф. філософії

(підпис )

Бондаревич І. М.

#### **4 ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

1. Види безпеки та їх взаємозв'язок.
2. Рівні безпеки та їх кореляція.
3. Місце інтелектуальної безпеки в системі національної безпеки.
4. Сутність інтелектуальної безпеки.
5. Суб'єкти інтелектуальної безпеки.
6. Об'єкти інтелектуальної безпеки.
7. Критерії інтелектуальної безпеки.
8. Цілісність людини як фактор її інтелектуальної безпеки.
9. Загальносвітові тенденції трансформації суспільств у сучасному світі і питання інтелектуальної безпеки.
10. Соціальні ризики інформаційного суспільства як загроза інтелектуальній безпеці.
11. Індивідуальні ризики інформаційного суспільства як загроза інтелектуальній безпеці.
12. Зрушення в масовій і індивідуальній свідомості в суспільствах перехідного типу.
13. Взаємозв'язок світоглядних парадигм (модерн – постмодерн) і ціннісних орієнтирів в контексті проблеми інтелектуальної безпеки.
14. Сутність понять «пропаганда», «ідеологія», вплив відповідних феноменів на рівень інтелектуальної безпеки людини і суспільства.
15. Співвідношення понять «людина», «індивід», «особистість».
16. Трансформація цінностей як інтелектуальний ризик в суспільствах перехідного типу.
17. Маргінальність як феномен і адаптивна реакція індивідів в суспільствах перехідного типу.
18. Поєднання пропаганди з рекламою як інтелектуальна загроза.
19. Феномен релігії і питання інтелектуальної безпеки.
20. Феномен ідеології і питання інтелектуальної безпеки.
21. Психологічний самозахист як засада інтелектуальної безпеки.
22. Розвиток самосвідомості як стратегія набуття інтелектуальних зисків.
23. Особиста «я-концепція» як стратегія інтелектуального самозахисту.
24. Інформаційна війна як агресивний вплив на свідомість.

25. Цілі і методи інформаційної війни.
26. Стратегії інформаційних війн.
27. Ідентифікація і самоідентифікація як соціальна і індивідуальна практики інтелектуального самозахисту.
28. Мисленнєва мобільність як стратегія інтелектуальної безпеки. Види мислення.
29. Способи захисту від інформаційних інфекцій як стратегія інтелектуальної безпеки.
30. Мистецтво вибору і планування майбутнього як чинники інтелектуальної безпеки.

## 5 ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ОПАНУВАННЯ КУРСУ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА»

### Базова література:

1. Адлер А. Наука жить / А.Адлер. – [пер. с англ. Е. О. Любченко, пер. с нем. А. А. Юдина]. – К.: Port-Royal, 1997. – 288 с.
2. Акименко О.А. Духовность и продуктивный характер жизнедеятельности. // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: Збірник наукових праць / Гол. редактор: Г.П. Шевченко – Вип. 5(11). – Луганськ: Вид-во Східноукр. Нац. Ун-ту ім. В. Даля, 2005. – С.10-17.
3. Арлычев А.Н. Саморегуляция, деятельность, сознание: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора филос. наук : 09.00.01 / Арлычев А. Н. – Москва, 1992. – 32 с.
4. Бевзенко Л.Д. Глубиннопсихологический фактор как основа самоорганизационного анализа динамики социальных систем / Бевзенко Л.Д. // Философская и социологическая мысль. – 1996. – № 5-6. – С. 36–75.
5. Беспалова Г. Формування української ментальності. Україна в системі духовних, економічних, та політичних координат глобалізованого світу / Г. Беспалова. – К.: Національна академія управління, 2006. – 280 с. – С.229–232.

- 6.Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Понятие целостности и его роль в научном познании / Э. Г. Блауберг, И. В. Юдин. – М.: Знание, 1972. – 48 с.
- 7.Бондаревич І.М. Духовна цілісність особистості: дійсність та перспектива: монографія / І.М. Бондаревич. – Запоріжжя, ЗНТУ, 2008. – 162 с.
- 8.Буари Ф. А. Паблик рилейшнз, или стратегия доверия / Ф.А. Буари. – М.: Консалтинговая группа «Имидж-Контакт»: ИНФРА-М, 2001. – 178 с.
- 9.Бьюдженталь Д. Наука быть живым: диалоги между терапевтом и пациентами в гуманистической терапии / Д. Бьюдженталь; [пер. с англ. А. Б. Фенько]. – М.: Независимая фирма «Класс», 1998. – 336 с.
10. Вашкевич В.М. Маніпуляція свідомістю як спосіб панування у суспільстві // Гілея науковий вісник: збірник наукових праць / Гол. Ред. В.М. Вашкевич. – Вип. 7. – К., 2007. – 344 с. – С. 36-43.
11. Почепцов Г. Г. Глобальні проекти: конструювання майбутнього: навч. посібник / Г. Г. Почепцов. – К.: Український центр політичного менеджменту, 2009. – 212 с.
12. Почепцов Г. Г. Коммуникативные технологии двадцатого века / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук; К.: Ваклер – 1999. – 352 с.
13. Головаха Е.И. Психология человеческого взаимопонимания / Е. И. Головаха, Н.В. Панинос. – К. : Политиздат, 1989. – 189 с.
14. Гришина Н.В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
15. Proto L. Who's pulling your strings? How to stop being manipulated by your own personalities. – Wellingborough. Thorsons, 1989. – 144 p.

### Допоміжна

16. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Л. Доценко. – М.: ЧеРо, Изд-во МГУ, 1997. – 344 с.
17. Дружинин В.Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – СПб. : Изд-во Питер-Ком, 1999. – 368 с.
18. Зимбардо Ф. Социальное влияние / Ф. Зимбардо, М. Ляйпе. – СПб. : Питер, 2000. – 448 с.
19. Иванов Д.В. Общество как виртуальная реальность // Информационное общество: Сб. – М.: ООО "Издательство И74 АСТ, 2004. – 507, (5) с. – С. 369 – 370.

20. Кассирер Э. Техника современных политических мифов / Э. Кассирер // Вестник МГУ. – Сер. 7, Философия. 1990. – № 2. – С. 58–65.
21. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения / Ю. А. Клейберг. – М. : Профиздат, 2001. – 454 с.
22. Князева Е.Н. Курдюмов С.П. Синергетика как новое мировоззрение: диалог с И. Пригожиным / Е. Н. Князева, С. П. // Вопросы философии – 1992. – №12. – С.3–20.
23. Козловець М.А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія / М. А Козловець. – Житомир: видавництво ЖДУ, 2009. – 557 с.
24. Крымский С.Б. Контуры духовности: новые контексты идентификации // Вопросы философии. – 1992. – № 12. – С. 21–28.
25. Култаева М. Праця М. Горького «Критика інструментального розуму» та її значення для філософії освіти / М. Култаева // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 187–197.
26. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 1999. – 487с.
27. Луман Н. Понятие риска / Н. Луман // THESIS. – 1994. – Вып. 5. – С.135–160.
28. Мамардашвили М. Мой опыт нетипичен / М.Мамардашвили.– СПб. : Азбука,2000. – 400 с.
29. Маслоу А. Самоактуализация /А. Маслоу // Психология личности. Тексты [пер. с англ.]. – М. : МГУ,1982. – С.108–118. Мосов С. Інтелектуальна безпека України в контексті її входження до СОТ / С. Мосов, А. Жарінова // Інтелектуальна власність. – 2008. – №6. – С.4-9.
30. Первин Л. Психология личности: теории и исследования / Л. Первин, О. Джон. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 607 с.
31. Перлз Ф. Опыты психологии самопознания. Практикум по гештальттерапии / Ф. Перлз, Р. Хефферлин, П. Гудмен; [пер. М. Папуше]. – М. : Гиль-Эстель, 1993. – 240 с.
32. Пиз А. Язык телодвижений: Как читать мысли других по их жестам / А. Пиз. – СПб. : Изд. дом «Рутенберг», 2000. – 272 с.
33. Почепцов Г.Г. Паблик рилейшнз для профессионалов / Г. Г. Почепцов. – М. : «Рефл-бук»; К. : «Ваклер», 1999. – 624 с.
34. Прикладная конфликтология: хрестоматия / сост. К. В. Сельченко. – Минск : Харвест, 1999. – 624 с.

35. Сагатовский В.Н. Социальное проектирование (к основам теории) / В. Н. Сагатовский // Прикладная этика и управление нравственным воспитанием. – Томск : Изд-во Томского ун-та, 1980. – С. 83–89.
36. Франкл В. Человек в поисках смысла. / Под ред. Л. Я. Гозмана и Д. А. Леонтьева. – М. : Прогресс. – 1990. – 368 с.
37. Холодная М.А. Психология интеллекта: парадоксы исследования / М. А. Холодная. – М. : Томск, Барс, 1997. – 392 с.
38. Шарден П. Т. Феномен человека: Сб. очерков и эссе: пер. с фр. / П. Тейяр де Шарден / сост. и предисл. В.Ю. Кузнецов. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. – 533 с.
39. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Г. Шиллер. – [пер. с англ.; науч. ред. Я.Н. Засурский]. – М. : Мысль, 1980. – 326 с.
40. Шихи Г. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста / Г. Шихи. – СПб. : «Ювента», 1999. – 434 с.
41. Штігліц Й. Е. У Затінку глобалізації / Й. Е. Штігліц // Deutschland UK №2. – 2002. – С. 10–13.
42. Юнг К.Г. Архетипи колективного несвідомого / К.Г. Юнг // Зарубіжна філософія ХХ століття. – К., 1993 – С. 175–179.
43. Юнг К.Г. Психологические типы / К.Г. Юнг. – М. : ООО «Попурри», 1998. – 656 с.

### **Інформаційні ресурси**

45. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В. В. Бойко. – М. : Информационно-издательский дом «Филинь», 1996. – 472 с. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://www.kodges.ru/8463-jenergija-jemociij-v-obshhenii-vzgljad-na-sebja-i.html>
46. Маркіна А.І. Теоретико - прикладні засади механізму забезпечення інтелектуальної безпеки на підприємстві [Електронний ресурс] / А.І. Маркіна, М.О. Московченко // Управління розвитком. – 2010. – № 160 18(94). – С. 24 - 26. – Режим доступу : <http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct>.
47. Петухов В.В. Общая психология. Полный курс лекций. Электронный ресурс. Режим доступа: <http://video.yandex.ua/users/bodya-2/view/24/#>

48. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с. Електронний ресурс. Режим доступа: <http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=16&id=1198690730>
49. Турчин Л. Є. Сутність поняття «довіра» як економічної категорії /Л. Є. Турчин // Ефективна економіка. – №5. – 2012. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1173>
50. 5. Delhey Jan, Newton Kenneth. Who Trusts? The Origins of Social Trust in Seven Nations. – Social Science Research Center Berlin (WZB). – May, 2002. Електронний ресурс. Режим доступу: [www.colbud.hu/honestytrust](http://www.colbud.hu/honestytrust)
51. Zak, P.J., Knack, S. Trust and growth. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.ssrn.com>

## **6 ОСНОВНІ КАТЕГОРІЇ І ПОНЯТТЯ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

### **А**

**Авторитарність** – соціально-психологічна якість і стиль поведінки (керування) людей, який демонструє внутрішню потребу індивіда максимально підкорити своєму впливу партнерів по взаємодії й спілкуванню.

**Агресія** – ворожа внутрішня установка або ворожий тип діяльності індивіда або групи по відношенню до іншого індивіда або групи. Агресивна поведінка тягне за собою як фізичну, так і моральну шкоду або збиток.

**Адаптація** – результат (і процес) взаємодії живих організмів з навколишнім середовищем, що дозволяє їм досягнути оптимального пристосування.

**Адекватність** – порівнюваність, рівність, еквівалентність, відповідність, подібність (наприклад, оригіналу-об'єкту).

**Амбівалентність** – складний суперечливий стан, що характеризується подвійністю переживань і набуває характеру внутрішнього конфлікту. Наприклад, чийсь образ викликає одночасно протилежні почуття: задоволення – невдоволення, солідарність – антагонізм, симпатію – антипатію й т. ін.

**Атрибут** – невід’ємна, необхідна, істотна властивість об’єкта, що робить його самим собою.

## Б

**Безпека** – складний феномен, який розуміється щонайменше в трьох різних аспектах: 1) стан захищеності, обумовлений певним характером внутрішніх і зовнішніх зв’язків суб’єкту 2) процес / діяльність, що дозволяє суб’єкту зберігати свої функціональні характеристики і розвиватись; 3) здатність самого суб’єкту зберігати свої системоутворюючі властивості в умовах дезорганізуючого, патогенного впливу. У цьому плані безпека може визначатись як основа цілепокладання, а забезпечення безпеки – як діяльність з досягнення суб’єктом безпечного стану.

## В

**Взаємодія** – процес безпосереднього або опосередкованого впливу об’єктів / суб’єктів один на одного, що породжує їхню взаємну обумовленість і зв’язок.

## Г

**Гіпотеза** – засада, припущення, положення, висунуте як попереднє, умовне пояснення чого-небудь, засноване на ймовірності; припущення про існування деякого явища.

**Група референтна** - реальна або умовна соціальна спільність, з якою індивід співвідносить себе як з еталоном, і на норми, думки, цінності й оцінки якої він орієнтується у своєму поведженні й самооцінці.

**Гуманізм** – визнання цінності людини як особистості, його права на вільний розвиток, ствердження блага людини як критерію оцінки суспільних відносин.

## Д

**Девіантна поведінка** – соціальні дії, що відхиляються від загальновизнаних норм, вчинки людей або груп, що приводять до їх зухвалого порушення і вимагають відповідного реагування з боку соціальної групи або суспільства в цілому.

**Діалектичне мислення** – мислення, що передбачає вміння оперувати протилежностями, синтезувати їх з метою отримати нове знання.

**Деструктивність** – негативне відношення людини до самої себе або до інших, яке виникає в наслідок блокування плідної енергії, перешкод на шляху до розвитку. Деструктивна особистість нещасна, навіть якщо їй вдається досягти поставлених цілей. Повага до життя, інших людей і до самого себе є важливою умовою психічного здоров'я людини.

## Е

**Емоційний інтелект** – навичка саморегуляції, яка полягає в здатності усвідомлювати свої почуття і емоції, доносити їх в коректній формі до інших людей, управляти емоціями з метою кращого порозуміння з іншими людьми й самим собою.

## З

**Здоров'я психічне** – стан відсутності хворобливих психічних проявів, що забезпечує адекватну умовам дійсності регуляцію поведінки й діяльності.

**Захищеність психологічна** – відносно стійке, позитивне, емоційне переживання й усвідомлення індивідом можливості

задоволення основних потреб і забезпечення власних прав у будь-якій, навіть несприятливій ситуації.

## I

**Інтелектуальна безпека** – провідна складова національної безпеки, значення якої обумовлене зростаючою роллю інтелектуальної праці та необхідністю захисту інтелектуального потенціалу, у тому числі інтелектуального розвитку людини. Засади гарантування інтелектуальної безпеки складають інституційно-правове середовище діяльності, адекватні управлінські рішення, стратегії розвитку суб'єктів інтелектуальної безпеки.

**Ідентифікація** – впізнання, ототожнення чого-небудь із чим-небудь, зв'єрення одного об'єкта з іншим. У психології ідентифікація – процес упізнання тої якості, на підставі якої особистість може бути віднесена до будь якого типу, а також процес емоційного або іншого самоототожнення людини з іншою людиною або групою.

**Індиферентність** – байдужість по відношенню до чого, або кого-небудь. Це тип взаємодії партнерів, які або не залежать один від одного, або мало знають одне одного.

**Інформаційна безпека** – вид суспільних інформаційних правовідносин, що створюють і підтримують охорону безпечних умов життєдіяльності людини, суспільства, держави, регулюючи створення, розповсюдження, зберігання та використання інформації. Найвищим сенсом політики інформаційної безпеки є вільний розвиток і процвітання суспільства(за Р Л. Калюжним).

**Інформаційний простір (національний)** – сукупність національних інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, які дозволяють на основі єдиних принципів і загальних правил забезпечувати інформаційну взаємодію громадян, суспільства і держави на всій її території з додержанням балансу інтересів відповідно до конституційних та міжнародних правових норм.

**Інформаційне суспільство** – суспільство, життєдіяльність якого базується на створенні, збиранні, відображенні, реєстрації, накопиченні, збереженні і поширенні інформації, особливо її вищої форми – знань. Діяльність членів інформаційного суспільства базується на використанні послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій і технологій зв'язку.

**Інформаційна війна** – несанкціонований вплив на інформаційні системи, використання інформаційних технологій з метою введення масової / індивідуальної свідомості в оману, виведення з ладу або десинхронізацію процесів управління суспільством та його складовими. За У. Швартоу, інформаційна війна – це електронний конфлікт, де інформація є стратегічним здобутком, який варто захопити чи знищити.

**Інформаційна зброя** – це засоби знищення, перекручування або розкрадання інформаційних масивів, отримання необхідної інформації шляхом подолання систем захисту, обмеження або заборони доступу до них законним користувачам, шляхом дезорганізації роботи технічних засобів, виведення з ладу телекомунікаційних мереж, комп'ютерних систем, всього високотехнологічного забезпечення життя суспільства і функціонування держави. Інформаційну зброю від звичайних засобів ураження відрізняє: скритність – можливість досягати мети без видимої підготовки і оголошення війни; масштабність – можливість наносити непоправної шкоди, не визнаючи національних кордонів і суверенітету, без обмеження простору у всіх сферах життєдіяльності людини; універсальність – можливість багатоваріантного використання як військових, так і цивільних структур країни-нападника проти військових і цивільних об'єктів країни-жертви.

**Інформаційна загроза** – інформаційний вплив який створює реальну або потенційну небезпеку зміни напрямку або темпів прогресивного розвитку держави, суспільства, індивіда.

## К

**Конструктивістська парадигма мислення** ґрунтується на психологічній критиці поняття «об'єктивна реальність», адже остання нав'язується індивіду в ході суспільної комунікації. За словами Пола Ватцлавіка, віра в існування однієї єдиної реальності є найбільш небезпечною помилкою. Єдине, що існує, на думку дослідника, – це множина різних версій реальності, деякі з яких можуть вступати у суперечність одна з одною; усі вони є результатом комунікації, а не відображення певної споконвічної, об'єктивної істини. Конструктивістська парадигма мислення протиставляється алгоритмічному конвергентному мисленню, яке характеризує пошук заздалегідь відомого єдиного рішення. Творче мислення дивергентне, тобто таке, що дозволяє проводити пошук у різних напрямках від вихідної проблеми, щоб запропонувати багато можливих рішень і комбінацій ідей, що можуть слугувати рішеннями.

Конструктивістська парадигма мислення передбачає розуміння пізнання як концептуальної організації власного досвіду, реалізація якої залежить від епістемологічної позиції суб'єкта пізнання та освітніх підходів.

**Концептуальна схема** – сукупність гіпотез і припущень про природу досліджуваних об'єктів, заснованих на наявних теоретичних висновках і відповідній системі понять, які забезпечують можливість як емпіричної так і теоретичної роботи (встановлення зовнішніх зв'язків понять) з предметом дослідження.

**Концептуальний клас (теорій)** – деяке число теорій, що виникають на основі однієї і тієї ж гіпотези.

**Концепція** – магістральний задум; конструктивний принцип в різних видах діяльності; підхід до розуміння, трактування, керівна ідея для систематичного висвітлення предмета, явища, процесу.

**Концептуалізація** – 1) процедура введення онтологічних уявлень в накопичений масив емпіричних даних; 2) первинна теоретична форма, що забезпечує теоретичну організацію матеріалу; 3) схема зв'язку понять, що дозволяє продукувати гіпотези про

природу і характер взаємозв'язків деякого поля об'єктів; 4) спосіб організації розумової роботи, що дозволяє рухатися від матеріалу і первинних теоретичних понять до категорій, які гранично відображають реальність.

**Комунікабельність** – здатність легко вступати у контакт і відчувати задоволення від процесу комунікації. Комунікабельна людина вирізняється від комунікативної тим, що часом діє у власних інтересах, не збуджуючи позитивних емоцій у співрозмовника.

**Конфлікт** – проблемна ситуація, що може виникнути внаслідок дисгармонії міжособистісних стосунків, а також у результаті порушення внутрішньоособистісної рівноваги. Конфлікти виникають не в силу прояву об'єктивних обставин, а в результаті їх неправильного суб'єктивного сприйняття й оцінки людьми.

**Конформізм** – різновид соціального впливу, результатом якого є показне підпорядкування волі більшості. Негативного значення термін набуває зі значенням «бездумне підпорядкування розповсюдженим поглядам». Однак з позиції визнання норм суспільної поведінки конформізм може розглядатися як соціально бажане явище.

**Конфронтація** – прихована ворожість протиборство, протиставлення, зіткнення. Конфронтація може бути наслідком невдалого діалогу, угоди або конфлікту, психологічної несумісності людей. Конфронтація характеризується явними розбіжностями цілей і інтересів; іноді мета збігається, але особистісний зміст істотно розходиться. Конфронтація властива й окремим особам, і групам. Вона гальмує їхній розвиток, знижує результати діяльності.

**Концепції меметики** – концепції, що за термінологією генетики описують розмноження, розповсюдження, відбір, мутації, рекомбінації, а також смерть мемів, не піднімаючи питання про істинність чи хибність інформації, яку транслює мем (див. мем).

**Кореляція** – співвідношення; співвіднесення; взаємозв'язок, взаємозалежність; взаємозумовленість речей, явищ, процесів.

## Л

**Лідер** – це член групи, колективу, спільності, авторитетна особистість, що завоювала авторитет і право впливати на інших людей, виконувати центральну роль в організації певних відносин і спільної діяльності.

## М

**Маргінальність** – граничність, периферійність, межеве положення по відношенню до будь-яких соціальних спільнот (національних, культурних, релігійних). За Е. Парком, маргінал – це людина, яка несе в собі культурний конфлікт зіткнення різних груп, культур, суспільств. Головним принципом маргіналізації є розрив духовних, економічних, особистісних зв'язків. Г. Зіммель визначає маргінала як того, хто знаходиться в групі, але не є її частиною, бо не пов'язаний з нею історією, біографією. Іноді термін «маргінальність» замінюють категорією «лабільна ідентичність», бо межа, що рухається є провідним соціальним фактором, який зумовлює формування маргінального прошарку. В класичній літературі маргіналом частіше вважалась більш прогресивна людина, відкрита до змін і всього нового. Але маргіналом може виявитись і консерватор, який захищає своє старе, в той час, коли навкруги все кардинально змінилось. У будь-якому разі маргінал залишається маргіналом до поки він зберігає «розпізнавальні знаки границь», між якими він є, втративши їх він розчиняється у натовпі.

**Мем** – дефініцію «мем» як одиницю інформації, що розповсюджується від людини до людини шляхом імітації і навчання, запропонував Р.Докінз в роботі «Егоїстичний ген» у 1976р., застосувавши концепцію реплікатора до соціокультурних процесів. «Життя» мема порівнюють з життям вірусу: для існування мему потрібен певний носій (книга, людина, відеозапис, комп'ютерний файл); він підвладний комбінаціям, мутаціям, перебудовам; ті з мемів, що найкраще розуміються, запам'ятовуються є найбільш «інфекційними». При цьому меметика не переймається питаннями істинності / хибності інформації, яка зберігається мемом. За

термінологією генетики, воно вирішується шляхом природного відбору.

**Мем** – це певний вираз, малюнок, зображення, мелодія чи відеоролик, модна модель поведінки, сформульована ідея, гасло, релігійна догма, літературне кліше і т. ін., зацікавленість яким з боку користувачів Мережі призводить до стрімкого розповсюдження і загального відому. Головним критерієм і тим, що відрізняє мем від просто інформації є його властивість швидко розповсюджуватись – копіюватись і розмножуватись. Найбільш загальним визначенням мему є його розуміння будівельним блоком, елементарною одиницею, квантом культури, культурних підсистем: релігії, мови, політики, тощо.

**Метод** – сукупність прийомів і операцій пізнання й практики; алгоритм досягнення результатів у пізнанні. Вибір і застосування певного методу обумовлюється метою, предметом і умовами пізнавальної чи практичної діяльності. При цьому метод, формуючись як теоретичний результат минулого дослідження, виступає як вихідний пункт і умова подальших досліджень.

**Методи психологічного впливу** – основні інструменти, за допомогою яких виявляється вплив на свідомість і підсвідомість людей. До них відносять: переконання, навіювання, інформування, заохочення, примус, покарання й метод приклада.

**Модель соціальна** – спрощення теоретичного образу (не об'єкту) в соціальному пізнанні. Наприклад, якщо при моделюванні соціального конфлікту використовується теоретичний образ боротьби, то військова модель буде значно відрізнятися від моделі миру. Обидві моделі будуть мати різні поняттєві й термінологічні апарати, різні вимірювання, різні практичні наслідки тощо.

**Модус** – від лат. *modus* (міра, спосіб, образ, вигляд). Філософське поняття, що позначає властивість предмета, яка притаманна йому лише в деяких станах. Тоді як атрибут є невід'ємною властивістю предмета.

**Мотив** – це чинник дії людини.

## Н

**Навіювання**, або сугестія (від лат. підказка) – це психічний вплив однієї особи на іншу чи групу осіб, розрахований на некритичне сприйняття і прийняття слів, висловлених у них думок і волі.

**Національна безпека** – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у всіх сферах, а саме: правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління, тощо.

**Номадичне мислення** (За Л. Горбуною) – пост-сучасний тип мислення, яке розглядається як «ризоморфне», невикоріненне, або багатовкоріненне, таке, що не формує ієрархій. Воно не ув'язнює себе у внутрішніх межах, тому долаючи їх, набуває свободи руху у зовнішньому. Воно не концентрується на схожості, його інтенцією є відмінність. Номадичне мислення виходить за межі території репрезентації, втілення у суб'єкті, концепті і суцільному. Воно замінює

категоріальну низку схожості (схожість, тотожність, ідентичність), яка породжує межі, на «провідність», що не має меж, або на трансгресію, яка долає межі. Основним інструментом номадичного мислення є концепт.

## II

**Парадигма** – система теоретичних, методологічних і аксіологічних установок, які розділяються всіма членами наукового співтовариства і прийняті в якості деякого зразка вирішення наукових завдань.

**Постіндустріальне суспільство** – термін, запропонований Д. Беллом у 1962 році для позначення нового етапу людської історії. Він пов'язаний зі змінами в усіх сферах суспільного життя: переходом від економіки, орієнтованої на товаровиробництво до економіки, що орієнтується на сферу послуг та інформації; поділом соціальної структури суспільства не за класовою, а за професійною ознакою. В постіндустріальному суспільстві теоретичне знання (створення нових інтелектуальних технологій) є найголовнішим чинником у визначенні основних векторів розвитку суспільства. Основний конфлікт у цьому суспільстві пролягає не між працею і капіталом, а між знанням і некомпетентністю.

**Принцип** (від лат. *principium* – начало, основа) – 1) основне вихідне положення якої-небудь теорії, вчення, науки, світогляду, організації; 2) передумова (принцип мислення, принцип дії); 3) в онтологічному сенсі вихідний пункт, першооснова, саме перше (наприклад, принцип буття).

**Пропаганда** – інтенсивні комунікативні процеси, що мають на меті зміну поведінки аудиторії, на яку вони орієнтовані.

**Процес соціальний** (лат. *processus*) – хід, розвиток якого-небудь явища; послідовна закономірна зміна станів соціального розвитку.

**Психологічний захист** – сукупність несвідомих і свідомих психо-фізіо-духовних процесів, що забезпечують охорону психіки й особистості від негативних і деструктивних дій як внутрішньо-психічних так і зовнішніх імпульсів.

## Р

**Регресія** – повернення на більш ранній, примітивний спосіб реагування. У людини стійкі регресії проявляються в тому, що вона виправдовує свої вчинки з позиції мислення дитини, потураючи логіку, захищає власні інтереси.

**Рефлексія** – один із механізмів саморегуляції, засади якого складає самоаналіз, здатність критично переосмислювати власний досвід.

**Рефлексивне мислення** – мислення, що дозволяє будувати мисленнєву модель поведінки кожного з учасників події; планувати власну пізнавальну діяльність; прогнозувати поведінку учасників процесу в процесі запланованих процесуальних дій; розробляти систему впливу на окремих учасників, що є джерелами одержання необхідної інформації. Використання рефлексивного мислення передбачає зміну точки зору на ситуацію, мисленнєвий вихід за межі ситуації, що дозволяє розібратись у ній; самовизначення та рефлексивне налаштування.

## С

**Самоствердження** – виявляється в прагненні людини до високої оцінки й самооцінки своєї особистості. Процес самоствердження рухається турботою людини про свої морально-психологічні позиції в системі міжособистісних відносин, що забезпечують повагу, визнання, довіру, прихильність, підтримку.

**Самоконтроль** – усвідомлення й оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів.

**Самоосвіта** – процес, спрямований на самостійне придбання знань, умінь, навичок, на саморозвиток і самовдосконалення особистості.

**Самооцінка** – оцінка особистістю самої себе, своїх можливостей, якостей і місця серед інших людей.

**Самореалізація особистості** – найбільш повне виявлення особистістю своїх індивідуальних і професійних можливостей.

**Саморегуляція** – самостійне формування власних фізичних, психічних, духовних станів.

**Складне мислення** – тип мислення, що виникає в процесі становлення нової парадигми постнекласичної науки. Він обумовлений складністю і конструйованим характером об'єкта сучасного наукового пошуку (складні, відкриті системи, системи, що самоорганізуються і саморозвиваються), різноманітним змістом його суб'єктивної складової, а також ситуацією плюралізму й конкуренції науково-дослідних програм, які розгортаються в міждисциплінарній і трансдисциплінарній сферах. Простір складного мислення виходить «за межі» дисциплінарних і колишніх загальнонаукових парадигм, які раніше також розгорталися в рамках якоїсь більш широкої парадигми – парадигми спрощення, що пропонує або редукцію (наприклад, людського до природного), або поділ (наприклад, на людське і природне). За Е. Мореном, тільки складна парадигма причетності / розрізнення / синтезу дає змогу побудувати концепцію двоїстої єдності людського буття.

**Синергетичне мислення** – нелінійне, парадоксальне, метафоричне, медитативне, творче, діалектичне мислення, яке поєднує два полярних типи мислення, що мають розвиватися послідовно, перетікаючи один в одного і потенціюючи один одного (за О.В. Вознюк). Парадоксальність синергетичного мислення передбачає сполучення протилежностей, яке реалізується «на межі» як граничне, цілісне, «сутінкове» мислення. Метафоричність синергетичного мислення – його здатність обертати прямі і переносні значення, абстрактні і конкретні аспекти, народжуючи цілісну

парадоксальну сутність. Метафоричність і медитативність синергетичного мислення сприяють становленню його цілісності (його якості не властиві його окремим структурам). Синергетичне мислення є проблемним мислення, адже виникає з наявної проблемної ситуації. Також йому притаманний, відкритий Н.Бором принцип додатковості.

**Сократична майєвтика** – дедуктивний прийом, в ході якого поняття визначаються шляхом виключення інших визначень. Сократ ніколи не давав готових відповідей. Своїми питаннями та запереченнями він намагався навести співрозмовника на правильні умовиводи і рішення. Сократична майєвтика побудована на протиставленні сутнісного (філософського) і зовнішнього (описового) знання.

**Суб'єкти гарантування інтелектуальної безпеки** – органи державної влади, органи місцевого самоврядування; вищі навчальні заклади; мережа наукових установ і організацій; міжнародні наукові організації; недержавні суб'єкти захисту національних інтересів в інтелектуальній сфері; громадські організації, громадяни.

**Сугестивний вплив** – формування у інформаційної системи прихованих від неї самої цілей.

**Сугестивність** – властивість психіки, що полягає в її піддатливості психологічному впливу. Вона пов'язана як з віковими, так і з індивідуальними особливостями людей, з їх силою волі, життєвим досвідом, а також з рівнем знань, широтою кругозору, компетентністю й рядом інших факторів.

**Суспільна свідомість** – категорія історичного матеріалізму для позначення духовної сторони історичного процесу як цілісного явища, що має внутрішню структуру, різні рівні (теоретична і буденна свідомість, ідеологія і суспільна психологія) та форми (політична й правова свідомість, мораль, релігія, мистецтво, філософія, наука).

**Тайм-менеджмент** – організація часу, управління часом, технологія упорядкування часу, спрямована на підвищення ефективності його використання.

**Традиційне суспільство** (доіндустріальне) – одна з трьох стадій розвитку суспільств, що характеризується аграрним укладом, малодинамічними соціальними структурами та зґрунтованим на традиції способом соціокультурної регуляції. У традиційному суспільстві головним виробником є не людина, а природа: в натуральному господарстві застосовуються прості технології, поділ праці є нескладним. Традиційним суспільствам властива інерційність, низьке сприйняття нововведень. Якщо користуватися марксистською термінологією, традиційне суспільство – це первісне, рабовласницьке та феодальне суспільства.

## У

**Упередження** – схильність ставитися до індивіда або групи людей не так, як до інших. Упередження може бути як позитивним, так і негативним. У першому випадку ми доброзичливо ставимося до об'єкта свого упередження, а в другому випадку виявляємо неприязне відношення до нього.

## Ф

**Фрейм** – в різних галузях наук існує особливе, відповідне до специфіки самої науки, розуміння фрейму: в програмуванні фреймом називають поле даних, яке користувач ПК називає «вікном»; в психології фрейм – це ідеальний образ дійсності, фіксований в пам'яті людини; в соціології фрейм може розумітись як модель поведінки; в лінгвістиці фрейм наближається до дефініції «парадигма»; в філософії з фреймом співвідносяться різноманітні реальності: наука, повсякденне життя, міфологія, релігія; в бібліографії фреймом можна вважати опис видання, зноски внизу сторінки. В цілому спектр розумінь окреслений від: фрейм – це статична структура знань, що визначає взаємозв'язок елементів системи (в технічних науках) до фрейм – це схема культурного досвіду, що обов'язково змінюється в процесі сприйняття (в соціології і когнітивній психології).

З початку XX століття теорії фреймів формуються в різних галузях наукового знання. Універсальність теорії фреймів пояснюється специфікою самого знання: його необхідно структурувати, класифікувати, схематизувати, оформлювати.

**Я**

**«Я» – концепція** – динамічна, більш чи менш усвідомлена система уявлень людини про себе. Ми відчуваємо відчуття приватної ідентичності (відміни від інших), а також відчуття взаємопов'язаності (приналежності до суспільства).

## **7 СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА БЕЗПЕКА»**

На вивчення навчальної дисципліни «Інтелектуальна безпека» відводиться 90 години / 3 кредити ECTS. У відповідності до навчальної програми підготовки бакалаврів за напрямом 6.030507 «Маркетинг» обсяг навчального навантаження курсу «Інтелектуальна безпека» (для студентів заочної форми навчання) складає:

- самостійна робота студента – 84 години;
- лекції – 4 години;
- семінарські заняття – 2 години.

Для студентів заочної форми навчання формою проміжного контролю є захист контрольної роботи та усне опитування на консультаціях. Підсумковий контроль успішності навчання проводиться у формі усного заліку.

У відповідності до Положення про кредитно-модульну технологію організації навчального процесу ЗНТУ, Закону України «Про освіту» та «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державний вищий заклад освіти», наказів Міністра освіти України «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних

закладах», «Про затвердження Програми дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України» й ін. – *підсумкова оцінка* є оцінкою, яка визначається шляхом переводу сумарної модульної оцінки, вираженої у 100-бальній шкалі, у традиційну академічну оцінку національної шкали («зараховано» та «не зараховано» для заліків) – за такою шкалою оцінювання академічних успіхів студента:

### Шкала оцінювання: національна та ECTS

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка ECTS | Оцінка за національною шкалою                              |                                                             |
|----------------------------------------------|-------------|------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
|                                              |             | для екзамену курсового проекту (роботи) практики           | для заліку                                                  |
| 90 – 100                                     | A           | відмінно                                                   | зараховано                                                  |
| 81-89                                        | B           | добре                                                      |                                                             |
| 75-80                                        | C           |                                                            |                                                             |
| 65-74                                        | D           | задовільно                                                 |                                                             |
| 60-64                                        | E           |                                                            |                                                             |
| 35-59                                        | FX          | незадовільно з можливістю повторного складання             | не зараховано з можливістю повторного складання             |
| 0-34                                         | F           | незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни | не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни |